

RAMON LLULL, CÀPPARE DE LA PROSA CATALANA

Joan F. López Casasnovas
Escriptor (*)

Les mostres literàries en llengua catalana anteriors a Ramon Llull (Ciutat de Mallorca, 1235-1316) són menors i d'interès reduït; no així les seues contemporànies, que compten amb el «Libre dels Feyts» del rei Jaume I, la «Crònica» de Bernat Desclot o l'obra d'Arnau de Vilanova, autèntics monuments de la prosa catalana medieval. Amb tot, val a dir que, al segle XIII, l'escriptura havia deixat de ser tasca exclusiva de clergues i que els catalans, que encara reservaven per a l'occità o provençal el gènere de la poesia, quan escriuen en romanç (no en llatí), ho feien en pla català. Sanchis Guarnier fa notar l'estranyesa dels filòlegs que observen com el portuguès, el francès, el castellà o l'italià es formen en el domini de la poesia; en canvi, el català es va formar en el de la prosa. Idò bé, la paternitat principal en aquesta formació de la llengua correspon a Ramon Llull, *català de Mallorques* com se'l coneixia per mor que la nació dels catalans no havia estat dividida encara en províncies o comunitats autònomes d'una altra nació.

El corpus escrit lul·lià reuneix uns 250 textos, no tots escrits en català, també en llatí i algun en àrab; però fa de la llengua catalana instrument d'expressió de totes les branques del saber del seu temps. Llull fou realment el creador de la llengua literària catalana, igual que contemporàniament Alfonso X el Savi havia fet el mateix per al castellà i Dante Alighieri per a l'italià. El gran lul·lista anglès R. Pring-Mill ha posat de relleu com Llull malda per donar a conèixer en català no sols les seues eufònies místiques sinó també les doctrines científiques, filosòfiques i teològiques -àrides en si i que en l'Europa cristiana d'aquell temps s'expressaran en llengua llatina durant molts anys-, transmutant-les en literatura gràcies a procediments retòrics: «Qui vol parlar bellament e retòricament e endressament, sàpia haver art e manera per la qual sàpia fer-mar e dir sàviament e ordonada ses paraules...» En aquest sentit, la prosa de Llull, cerebral i cisellada, segons comenta Martí de Riquer, és l'antitesi de la llengua familiar i descordada amb què el rei En Jaume havia dictat la seua Crònica.

La missió apològica que traspuava el projecte lul·lià obligava a l'aprenentatge de llengües. No es podia convèncer jueus i musulmans parlant-los en llatí ni es podia explicar al poble la «Contemplació en Déu» si no es parlava en la llengua del poble i de cara al poble (co-ram populo). Quan publica el «Libre de la Nostra Dona Sancta Maria», diu que el fa «a la major explanació que podem e ab les plus desplanades paraules lo lluram, e subtilitats esquivam aytant quant po-

dem per ço que sia entès...» Ramon tenia consciència clara de l'opció idiomàtica, així com que, per no recloure la seua obra al camp exclusiu dels clergues, s'havia d'obligar a un treball de creació.

♦ TANMATEIX NO ÉS FÀCIL saber amb exactitud quina fou la llengua del nostre «Doctor lluminat» perquè generalment es treballa sobre textos copiats al s. XIV i no sabem fins on els copistes han estat fidels als originals. Lingüistes tan solvents com Francesc de B. Moll i Antoni M. Badia Margarit han estudiat a fons els textos del mallorquí i hi han trobat un doble vessant sintàctic, llatinit-

La paternitat principal d'aquesta formació de la llengua correspon a Ramon Llull, *català de Mallorques* com se'l coneixia

zant i popular, amb resultats que aquí no hi ha espai per poder detallar. Pel que fa al lèxic, Martí de Riquer ha senyalat que la prosa de Llull és conscientment depurada de vulgarismes. A partir d'uns 7.000 mots *diccionariables*, Moll distribueix els següents percentatges: a) patrimonials del català (52%) [mots avui substituïts per cultismes, com *aer/aire, colona/columna, colpa/culpa, desvir/dividir, deixendre/descendir, homei/homícidí, nuu/núvol, promeia/primícia, soplegar/suplicar*, etc.]; b) derivats dins la pròpia llengua catalana (20%) [*aucire* (<occidere/)< matar (der. de *mattus*), *cellar* (<celare/)< amagar (der. de *magus*), *fllor* (<flumen/)< riu (<rivum), *frare* (<frater/)< germà (<germanu), *pec* (<pecus/)< imbecil (<im-becllis), *sutzeu* (<sucidu/)< brut (<brutus), *ver* (<ver/)< estiu

(<aestivu), *vulp* (<vulpus/)< rabosa (<raposa), etc.] amb c) tecnicismes correlatius segons sèries que distingien noms concrets, abstractes i circumstancials, a la vegada que marcaven acció, agent potencial, agent actual, complement potencial i complement actual, del tipus «magne» > *magnificatiu, magnificativitat, magnificant, magnificança, magnificador, magnificat, magnificable, magnificabilitat, magnificació*, o «bo» «bondat» > *bonificatiu, bonificant, bonificador, bonificable, bonificar, bonificat*...]; d) llatínismes (18%) [fortitudo, triplex, tempus, locus, superficies, explicite, etc.]; e) usats només per R. Llull (7%) [*fabregar*=treballar el ferro, *maldeïdor*=malparlador, *noable*=nociu, *ordial*=originari, etc.]; f) provençalismes (1%) i g) onomàstics (2%).

La prosa de Llull servi de model durant molt d'anys als escriptors en llengua catalana i esdevingué un autèntic patró o estàndard durant segles. A les illes Balears, els catalanoparlants encara recordam alguns trets de la llengua de Llull. Així, quan empram els dos articles (*el, la* per a l'estàndard *culte* i dignificador/es, *sa, més col·loquials*), o quan feim ús de la 1 persona del present d'indicatiu amb marca zero (*jo pens, obr,*

compt, jutj, etc.); de les formes verbals de 1 i 2 pers. plural del present d'indicatiu dels verbs de la 1ª conjugació acabades en -AM, -AU front a les mateixes del subjuntiu en -EM, -EU (*pensam, pensau / pensem, penseu*); dels imperfets de subjuntiu de la 1ª conj. en A (*pensàs, pensàssi / pensés, penséssi*); dels possessius àtons (*mon, ton, son*...), etcètera. I també en alguns mots i expressions arcaïtzants.

Més tost seriem molt pecs si no *conràssim* i empràssim l'idioma d'«Amic e Amat», d'Evast, Aloma i Blaqueria, la llengua en què parlaren el rei Lleó i els animals del «Libre de les bèsties». Cometriem, si no ho fèiem, un *greu tort, cumalreno infeels*, traïrem el nostre patrimoni identitari, com fa qualque *caragirat*, que tot lo dia, *dejorn i fosquet*, diu defensar modalitats idiosincràtiques, però, bensenes, ho escriu en un altre idioma mentre n'ignora els registres més formals del que és propi del poble. Que *gernacions* a venir no s'hagin d'*empèguir* de nosaltres, *vam-ell-ara!*

(*) Membre corresponent de la Secció Filològica de l'IEC.

REFUGIATS

Climent Sabater

Des d'aquestes pàgines, algunes persones han reflexionat sobre la darrera gran catàstrofe humanitària que viu Europa. O millor dit, que es viu a Europa. I no va camí de resoldre's.

Fa uns mesos, quan semblava que el Govern espanyol acolliria al nostre país a un important nombre de persones immigrants, va haver-hi gent solidària que va viure amb emoció aquella notícia i, fins i tot, gent que va dir que estava disposada a acceptar alguna d'aquestes persones a casa seva. Però sembla que aquella idea inicial ha quedat en fum de formatjada, com diem aquí. Dels 17.000 que es va comprometre Espanya, només n'han arribat 18.

Penso a vegades, si no podríem fer alguna cosa des de aquí, des de Menorca. Com una comunitat solidària i unida, que ofereixi ajut a una sèrie de persones que estan en aquesta situació. Estem d'acord que no tothom pot fer el mateix, però segurament hi ha molta gent benintencionada que poc o molt ajudaria. Però no sap com fer-ho (i no es conforma en donar una almoïna).

La gent de Menorca ha demostrat moltes vegades que és solidària. Si des dels poder públics no fan prou, segons la nostra opinió, perquè nos ens organitzem i trobem la manera d'ajudar?

Hi ha un teixit associatiu civil prou considerable aquí. El que, potser, falta, és la coordinació suficient per aprofitar les ganes de la gent d'ajudar.

¿Perquè alguna de les entitats més capdavanteres no fan seva aquesta idea i lideren la convocatòria d'una gran trobada comuna, on debatrem com ho podem fer per canalitzar totes les iniciatives solidàries que segur que hi ha? Sense oblidar a les administracions locals. ¿Per què nos ens fixem l'objectiu d'acollir a 170 refugiats? (el 1% del total)

Quan era jove, va agafar força el moviment 0.7%. <http://www.plataforma07.org/quees07.html>

Avui dia ja no és tan conegut, suposo que per l'increment d'ONGs a favor del desenvolupament, però fa 20 o 30 anys, va fer molta renou. Als seus inicis, hi havia Justícia i Pau al darrera, tinc entès. Però no es una entitat, es un moviment.

No estic aquí demanant muntar un moviment com aquest, però el volia posar d'exemple de què, quan hi ha voluntat i unitat, es poden fer moltes coses.

El mon ha tornat petit; estem en contacte amb tot el que passa i tot el que passa ens afecta o ens pot afectar. Som tots els que tenim que donar resposta a les necessitats de la gent. No ens podem quedar en criticar o donar la culpa als altres (cosa que també s'ha fet des d'aquestes pàgines). Tenim que treballar junts per millorar les coses.

www.tinguempau.blogspot.com.es